

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Гермаківка	Церква Успіння Пресвятої Діви Марії (1641), дендропарк
Вигода	Залишки Валу Трояна, Львівська брама.
Горошова	Садиби "зеленого туризму", фестиваль "Святої Маланки".
Пилипче	Музей Я. Гніздовського.
Мушкатівка	Мурована церква св. Петра і Павла (1899).
Скала – Подільська	Костьол (1719). Парк. Руїни замку і фортеці.
Вовківці	Церква св. Миколая (1780, відновлена 1901).
Іване – Пусте	Дерев'яна церква св. Івана Богослова і дзвіниця (1775).
Мельниця – Подільська	Церква св. Михаїла (1772, відновлена 1928).
Окопи	Мурована церква (1780, відремонтована у 1956). Костьол (1693).
Озеряни	Церква Христа - Царя (1937). Костьол (XVIII – XIX ст.)
Ланівці	Мурована церква св. Михайла (1785).

Більшість туристичних об'єктів компактно зосереджені по населених пунктах, що дозволяє вдало розвивати туристичну інфраструктуру навколо них.

В Борщівському районі протягом останніх 10 років помітна тенденція покращення туристичної інфраструктури. В першу чергу зросла кількість закладів розміщення і харчування. В районі зареєстровано 6 закладів, що надають послуги розміщення і проживання.

На даний час в Борщівському районі є чотири садиби сільського туризму. Всі знаходяться у с. Горошова.

Вищезгадані садиби обладнані необхідними зручностями: спальні кімнати, кухні, ванни, душеві, вбиральні, пральні машинки, телефон.

Аналізуючи наведені вище дані можна зробити висновки, що Борщівський район забезпечений великою кількістю туристичних об'єктів як природного так і історико-культурного та архітектурного спрямування. Ці об'єкти відіграють важливу роль у створенні туристичної інфраструктури району, залучення інвестиційного капіталу, створення туристичних проектів.

Стан забезпечення закладами розміщення і харчування знаходиться на посередньому рівні. Багато з них не відповідають стандартам туристичного обслуговування. Хоча протягом останніх років, завдяки інвестиціям, в першу чергу приватних осіб, зведено і запущено в обслуговування туристів значну кількість закладів розміщення і харчування з покращеними умовами надання послуг. Якщо станом на 2000 рік в районі нараховувалося 68 закладів харчування, то на даний момент їх кількість зменшилася до 674. Важливо, що багато закладів зведено в сільській місцевості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благун І., Гнатюк Т., Сисак Л. Модель оптимізації короткотермінових інвестиційних проектів // Економіст. – № 7-8. – 2000. – С.51-53.
2. Борщів : Туристичний путівник. – Тернопіль, Збруч, 2005. – С. 10-19.
3. Інформація про хід виконання відділом культури і туризму районної державної адміністрації розпорядження голови районної державної адміністрації від 2 листопада 2009 року №626 «Про заходи на 2010 рік щодо реалізації Стратегії розвитку Борщівського району на період до 2015 року».
4. Ткаченко Т., Мельниченко С. Тенденції розвитку світового туризму // Вісник КНТЕУ. 2004. - № 6. – С. 80-85.
5. Указ Президента України "Про підтримку розвитку туризму в Україні" (№127/2001) від 2.03.2001 р.
6. www.dtk.com.ua/show/3cid0660.html // Туризм: організація та облік.
7. www.tourism.gov.ua - Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів України.

Дробик Р.

Науковий керівник – Флінта Н. І.

ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНІ ПАМ'ЯТКИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Україна - країна, що в усі часи перебувала між різними політично-етнокультурними сторонами: Заходом і Сходом, Північчю і Півднем. Такий «буферний» статус вимагав від володарів українських земель невпинно дбати про охорону рідного краю від численних загарбників. Так століття за століттям поставали на українській землі величні замки, могутні фортеці та оборонні чернечі обителі.

Найбільше фортифікаційних споруд, з огляду на особливості історико-регіонального розвитку, збереглося на заході України. Одним з найвідоміших регіонів серед туристів по кількості архітектурних ансамблів є Тернопільська область. Варто зазначити, що історико-архітектурний спадок Тернопільської області включає у себе поєднання унікальних українських мотивів та етно-культурних особливостей сусідніх країн, як так чи інакше впливали на формування культури Західного Поділля.

Замки Тернопільщини - укріплені осідки володарів, що служили одночасно за житло і фортецю; виникли в середньовіччі для захисту перед ворожими нападами.

Для охорони Галицько-Волинської держави князі (головним чином Данило Романович) відновлювали і будували численні міста - зокрема, Данилів, Кременець та ін. Постійна загроза стала

вирішальною у спорудженні на території сучасної Тернопільщини їх захисного поясу, переважно вздовж річок Дністер, Збруч, Серет, Нічлава, Стрипа, Золота Липа.

Замки, крім зовнішньої загрози, рятували власників і від внутрішніх ворогів - повсталі селяни і міщани, сусідів-феодалів. Тільки на території сучасної Тернопільської області замків було понад 100.

Замки споруджували різними за формою, розміром й оборонним потенціалом.

З огляду на туристичний потенціал, наявні історико-архітектурні, біосоціальні та подійні ресурси, Тернопільська область має усі можливості для розвитку пізнавального туризму. Така форма туризму передбачає будь-яку екскурсійно-пізнавальну діяльність, яка полягає у відвідуванні наявних архітектурних, культурних, історичних пам'яток області.

Метою курсової роботи є розробка туру по найбільш привабливим для туристів містам Тернопільської області, який би виконував такі завдання, як характеристика пізнавального туризму у світі та у Тернопільській області, розробка схеми маршруту з описом його пунктів, програмне забезпечення туру з визначенням вартості туру, рекламна стратегія просування даного туру та рекламу турпідприємства й тур продукту.

Об'єктом дослідження у даній роботі є саме пізнавальний відпочинок, як форма туризму. Особливістю даної форми є не лише наявність матеріально-технічної бази, яка включає історико-архітектурні пам'ятки, заклади розміщення та харчування, а й спеціально-підготовлених гідів-екскурсоводів, які повинні володіти широким набором краєзнавчої інформації про історію, становлення та розвиток Західного Поділля.

Предметом курсової роботи, з огляду на її об'єкт, є формування пізнавального туру саме по Тернопільській області. На її території, так склалося історично, поєдналася найбільша кількість привабливих для туристів замкових, фортечних, фортифікаційних комплексів у поєднанні з широким набором сакральних споруд.

У курсовій роботі «Пізнавальний тур по замкам Тернопільської області» використовувалися такі методи дослідження, які б допомогли найкраще охарактеризувати туристичний продукт. Картографічний метод дозволяє визначитися зі схемою маршруту, обрати пункти та розрахувати відстань між ними. Щодо табличного методу, то він допомагає у більш доступній та зручній формі показати статті витрат, сформувані загальний вигляд структури туру та обчислити загальну вартість туру та вартість однієї п'ятки.

Якнайкраще дослідити особливості розвитку пізнавального туризму в Україні та у Тернопільській області можна, користуючись краєзнавчою літературою за редакцією Петранівського В.Л., Панкової Є.В., отримати характеристику пунктів маршруту, достовірну інформацію про стан цін на переїзди, харчування, проживання, екскурсійне обслуговування дають видання «20 кращих екскурсій по Україні», «Україні туристична», журнал «Карпати» та всевітня мережа Internet.

Велику увагу привертають до себе мальовничі замкові руїни у Ниркові Заліщицького району, у Висічці і Кудринцях Борщівського району та в багатьох інших селах та містечках.

Серед архітектурних пам'яток "мирного характеру" найцікавішими є центральна частина Бережан та Кременця, ратуша у Бучачі, палаци у Коропці Монастирського району, Білокриниці Кременецького району, мисливський палац у селі Рай Бережанського району, палац та ландшафтний парк у Вишнівці Збарзького району.

В Тернопільській області діють два Державних історико-архітектурних заповідники з 10, що є в Україні (це - Кременецько-Почаївський та Бережанський), один Національний історико-архітектурний заповідник з чотирьох (це - „Замки Тернопільщини” з центром у Збаражі). Подібного нема в жодній іншій області нашої держави [7, с.56].

Тернопільський замок - замок на берегах ріки Серет, який розташований у центрі сучасного міста Тернопіль. Вперше був зведений у 1540 році. В наш час від замку лишився лише його "палац", одна з найстаріших споруд Тернополя, розташована поблизу Тернопільського ставу. Перший запис у біографії Тернополя - 15 квітня 1540 року - пов'язаний із королівським дозволом на спорудження замку над Серетом Краківському каштеляну Яну Тарновському. Ця фортифікаційна споруда мала перекрити шлях наїзникам на широкі просторах від Теребовлі до Буська, де на той час не було жодного великого укріплення, хоча були такі природні умови, які забезпечували захист місцевості. Будівництво замку тривало 8 років і завершилося у 1548 році. Немало коштів у добудову і розширення замку також вклав Томаш Замойський, який отримав місто як придане дружини Катерини, дочки відомого українського культурного діяча і мецената князя Костянтина Острозького. У першій половині XVII століття фортечні укріплення Тернополя мали форму прямокутника. З боку міста замок був захищений глибоким ровом і валом та укріплений дубовим частоколом. Із заходу його омивали води штучного ставу, створеного у 1548 році. Вали проходили в районі сучасних вулиць Танцорова, Багатої, Руської, Валової, Грушевського і замикалися на став. На відрігах валу стояло дві оборонні вежі: Кушнірська - над ставом, неподалік Воздвиженської церкви, і Шевська - на краю заплавної луки, приблизно в районі теперішнього парку ім. Тараса Шевченка. До замкового палацу існувало сполучення через навісний міст і в'їзну браму. Розташування замку над ставом спричинило його різноповерховість. Із заходу він мав додаткові поверхи казематів та складів, у підмурівках були бійниці. Тут також знаходилася в'язниця. Поруч знаходилися інші споруди пекарня, кухня, стайні. Замковий арсенал, який розміщувався в оборонних вежах, мав гармати, гаківниці, мушкети, порох, ядра, олово. Впродовж всієї своєї історії Тернопільський замок часто піддавався різним нападам і руйнаціям [40].

Бережанський замок - збудований родиною Сенявських в XVI-XVIII ст. з костелом Святої Трійці 1554 р., який став родовою усипальницею Сенявських. Бережанський замок 1554 р., іменований "східним Вавелем" вважають найвизначнішою захисною спорудою епохи українського ренесансу. Його зведено італійськими майстрами за новоголландською системою, розробленою Гійомом Л. де Болланом. Досить солідна територія, що нині знаходиться в межах міського парку, обгороджена кам'яним муром.

На відміну від інших твердинь, бережанський замок постав не на високій горі, а в глибокій заболоченій річкової долині на острові, утвореному двома рукавами річки Золота Липа. Цей замок створено не як військово-оборонну, а як оборонно-житлову споруду. У XVII ст. у східній частині замку вибудовано палац, який за пишне

оздоблення порівнювали з краківським Вавелем. По периметру замку йшли не оборонні мури, а житлові будинки, однак були і бойові вежі, три з яких збереглися до наших днів. До замку вела оздоблена кам'яною різьбою в'їзна брама з перекидним ланцюговим мостом. Замок мав форму п'ятикутника з чотирма оборонними вежами. Внутрішнє подвір'я замку було влаштоване у формі італійського палаццо. На замковому подвір'ї була побудована каплиця Святої Трійці в готичному стилі, яка служила родинною усипальницею роду Сенявських. У 1570 році замок був додатково розбудований і зміцнений. Цього ж року на північ від Старого міста за Лісницьким потоком закладено Нове Місто (воно було без привілею). У 1619-1622 роках навколо замкових валів були закладені додаткові бастионні фортифікаційні укріплення. Було зведено чотири бастиони. В'їзд до замку влаштовано через равелін. Підступи до замкових укріплень були захищені водою.

Збараський замок - фортифікаційна оборонна споруда в місті Збараж Тернопільської області. Розташований трохи осторонь від центру міста, в парку, на так званій Замковій горі. Замок споруджено в 1626-1631 рр. за проектом італійського архітектора Вінченцо Скамоцці. Проект замку Скамоцці спочатку описав у трактаті «Про ідею універсальної архітектури» (інший переклад - «Ідея загальної архітектури», Венеція, 1615), а потім уже втілював у Збаражі. 1675 року замок захопили та спалили турки. Замок квадратний у плані, оточений був з усіх боків болотами. Укріплення замку, які відображали найновіші досягнення європейського фортифікаційного мистецтва, складались з казематових валів з ескарпами, чотирьох бастионів і рову, який оточував весь замок.

На місці палацу - прямокутного в плані - раніше було внутрішнє подвір'я. Палац двоповерховий, з характерними для ренесансу формами. Головний вхід до будівлі підкреслюється балконом на кам'яних консолях. Фасади казематів також виконані в ренесансних формах. В'їзна вежа розташована на одній осі з парадним входом до палацу [9, с.204].

Микулинський замок - у 1550 р. власниця Микулинців Йорданова звеліла звести тут мурований замок для захисту від нападів татар, що грабували ці землі мало не щороку. Фортеця була закладена на місці дерев'яної оборонної споруди. Замок давав почуття відносної безпеки. Він витримував не одну осаду, на його мурах до цієї пори видно сліди розпеченої смоли, яка лилася на голови нападаючих. Великої шкоди фортеці завдало військо Ібрагіма Шишмана у 1672 році. Вже в 18 століття замок починає занепадати, втрачає своє оборонне значення, і 1815 австрійський барон Конопка, купивши фортецю, організовує в ній суконну фабрику. З початку ХХ ст. замок було залишено на самознищення. Ніяких робіт по реставрації не велося. Проте до 900-річчя Микулинців проектний інститут «Укрпроектреставрація» (місто Львів) виготовив документацію на відновлення замку. Замок має вигляд квадрата з довжиною стін 75 метрів і товщиною оборонних мурів - 2 метри. На 3 кутках замку височать круглі вежі, які мали 3 яруси з бійницями для гармат. Із західного боку, де оборонні мури додатково захищені глибоким ровом, замок мав в'їзну браму із звідним мостом. В середині фортеці були житлові будинки, а під ними льохи і підземні ходи.

Скала-Подільський замок - оборонна споруда в смт. Скала-Подільська Борщівського району Тернопільської області. Пам'ятка архітектури національного значення. Розташований на високій скелі на правому березі річки Збруч. Має витягнуту форму, що зумовлене рельєфом місцевості. З трьох боків природний захист забезпечує річка Збруч та її стрімкі скелясті береги. З єдиного доступного південного боку - глибокий рів, кам'яний мур із виступаючою напівкруглою пороховою вежею. Поряд із нею - в'їзна брама, дістатися до якої можна було лише через підйомний міст. Перший дерев'яний замок, на думку багатьох дослідників, збудований на місці давньоруського городища і зруйнований в часи монголо-татарського нашествия. 1331 тогочасні власники Поділля литовські князі Коріатовичі звели кам'яний замок. 1393 його здобув литовський князь Вігольд. Від 1515 замок - власність кам'янецького старости С. Лянцкоронського, згодом - сандомирського воєводи, який його перебудував й укріпив. 1516 споруду зруйнували татари, на її місці збудували кам'яний замок бастионного типу, з міцними мурами, однак 1538 його майже вщент знищили волохи. 1648 його захопило селянсько-козацьке військо. 1657 пошкоджений внаслідок нападу трансільванського князя Дьєрдя II Ракоці. Від кінця ХVIII ст. до 1939 замок - власність Голуховських, які звели у місті окремий палац і заклали навколо парк. 1930-ті влада забезпечувала збереження руїн замку, виконала його фотографії, проведені архітектурні обміри. У наступні роки замок розбирали на будівельні матеріали. В наш час збереглися чотирих ярусна порохова вежа, частина оборонних мурів, руїни вежі над Збручем та рештки палацу з залишками кам'яного орнаменту[12, с.38].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О.О. - Тлумачний словник термінів з рекреаційної географії (географії туризму). К.: Київ. - Київський університет, 1993.- 56 с.
2. Гаврюшин І. П. Туризм України: проблеми і перспективи, К., 1994.
3. Герчанівська П. Е. Дерев'яні церкви України. – К.: Наукова думка, 1996.- 136с.
4. Голубничая С. Н. Основы экскурсионного дела. – Донецк, 2003.- 214с.
5. Гончарук П. С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ ст..

Довгань М.

Науковий керівник – доц. Кузишин А.В.

МАЛОПОЛЬСЬКЕ ВОЄВОДСТВО – ПРИКЛАД ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Туристичний потенціал Малопольського воєводства можна яскраво співставити із природними та історико-культурними можливостями Західної України. Уряд Малопольського воєводства розуміє, що